

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Cotič

**Evropeizacija na področju okoljskih politik in vpliv na
razvoj družbe**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Cotič

Mentorica: doc. dr. Cirila Toplak

**Evropeizacija na področju okoljskih politik in vpliv na
razvoj družbe**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

#

»Življenje lahko razumemo samo za nazaj, živeti pa ga je treba naprej.«

Søren Aabye Kierkegaard

Hvala vsem, ki ste me podpirali in z mano stopali novim izzivom naproti.

Skupaj bomo še veliko dosegli.

Evropeizacija na področju okoljskih politik in vpliv na razvoj družbe

V diplomskem delu se bomo spraševali o povezavi med spremembami, ki so se dogajale na institucionalni ravni v sklopu pristopa k Evropski uniji, ter družbenimi spremembami, ki so se dogajale na področju okoljevarstva v Sloveniji v zadnjih dvajsetih letih. Zanimala nas bo tudi relacija med skupno evropsko identiteto in vedno večjim številom skupnih politik, ki temeljijo na izenačitvi predpisov v vseh državah članicah Evropske unije. Ugotovili bomo, ali je mogoče potegniti povezavo med omenjenimi termini in ali so ti vzajemno povezani. Do zaključka bomo prišli preko sistematične analize sprememb na politični ravni, kar bomo implicirali na družbene spremembe, ki jih bomo kasneje povezali z pojmom evropske identitete. Na ta način bomo prišli do zaključka, ki nam bo pomagal razumeti spremembe, katere so se dogajale znotraj družbe v zadnjih dvajsetih letih in se še dogajajo. Raziskovanje tega vprašanja je pomembno zaradi poznavanja družbenih sprememb in učinkov sprejetih politik na samo družbo.

KLJUČNE BESEDE: evropeizacija, Slovenija, Evropska unija, okoljska politika, identiteta.

The Europeanisation of environmental policy and the impact on the development of society

In this thesis, I explore the connection between the changes that took place at the institutional level as part of accession to the European Union and society changes that have occurred in the field of environmental policy in Slovenia in the last twenty years. I am also interested in the relationship between common European identity and the increasing number of common policies based on the alignment of legislation in all Member States of the European Union. I will find out whether it is possible to draw a link between these phrases. For my research I will use a systematic analysis of changes at the political level, which I will imply in social change, later on I will connect them to the concept of European identity. In this way, I will come to the conclusion, which will help us to understand the changes that are happening within the society in the last twenty years. Exploring this issue is important for understanding social changes and the impact of the policies on society.

KEY WORDS: europeanization, Slovenia, European union, environmental policy, identity

KAZALO

1 UVOD	6
2 METODOLOŠKI IN HIPOTETIČNI VIDIK.....	7
2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA	7
2.2 CILJI PROUČEVANJA.....	7
2.3 HIPOTEZE.....	7
2.4 METODOLOŠKI PRISTOP PREUČEVANJA IN STRUKTURA	8
3 EVROPEIZACIJA	10
3. 1 ZGODOVINA.....	10
3. 2 OPREDELITEV EVROPEIZACIJE.....	11
4 POLITIKA MED NACIONALNO IN NADNACIONALNO RAVNIJO	12
4.1 NAČINI SODELOVANJA	13
4.2 OKOLJSKA POLITIKA.....	14
4.3 V SLOVENJI	16
5 DRUŽBA	20
5.1 SPREMLJANJE POLITIČNEGA DOGAJANJA	20
5.2 VPLIV NA DRUŽBO	22
6 IDENTITETA	24
6.1 VPRAŠANJE IDENTITETE	24
6.2 EVROPSKA IDENTITETA	25
7 SKLEP.....	29
8 LITERATURA.....	31
9 PRILOGE	34
Priloga A: Tabela udeležbe na volitvah	34
Priloga B: Intervju.....	34
Priloga C: Intervju.....	37
Priloga Č: Intervju.....	40
Priloga D: Intervju.....	42

1 UVOD

Skozi zgodovino so se ljudje vedno povezovali v večje ali manjše skupine z namenom ubranitve svojega interesa. Dokaj hitro je postalo v preteklosti jasno, da se moč največkrat skriva v množini.

Na območju današnje Evrope so se izoblikovale formacije, katerih namen je bil ravno okrepitev interesov in varnosti. Sedaj smo v dobi Evropske unije, ki na demokratični ravni združuje suverene države evropske celine. Vsaka velika formacija pa za sabo potegne tudi način razmišljanja, ideološka načela, kulturološke vidike itn.

Okoljska politika postaja vedno bolj pomemben aspekt ne samo nacionalne politike, temveč tudi svetovne politike, saj je zavedanje, kaj nas lahko čaka v prihodnosti, če ne bomo pazili na svoj planet, vedno večje. Želje po kakovostnem življenju tudi v prihodnosti in regeneracija našega okolja se je tako iz drugorazredne teme v nekaj desetletjih prerinila v ospredje.

V svojem diplomskem delu bom združila ti dve aktualni temi in ugotovila, koliko je proces približevanja Evropski uniji vplival na razvoj okoljske problematike znotraj slovenske družbe. Za to temo sem se odločila zaradi pomembnosti razumevanja družbenih sprememb znotraj Slovenije in Evropske unije ter predvsem zaradi pomembnosti razumevanja našega odnosa do varovanja okolja.

Proces evropeizacije je zanimiv in kompleksen pojem, za razlago katerega bomo uporabili dva različna vidika. »Evropeizacija je domača adaptacija na evropsko regionalno integracijo (prevod avtorice)« (Vink in Graziano 2008, 9) ter »Evropeizacija je proces sprejemanja miselnosti skupnega evropskega naroda, poistoveti se z družbeno dinamiko« (Rumford in Delanty 2008, 10). Tako bomo na proces evropeizacije gledali z institucionalne strani in tega, kako se domača politika adaptira na spremembe ter z vidika družbe ter procesov, ki se dogajajo znotraj družbene konstrukcije.

Vedno bolj pomembno pa je tudi vprašanje evropske identitete, ki se kaže predvsem v odnosih med različnimi narodi znotraj Evropske unije. To vprašanje bomo pogledali s strani političnega odločanje ter sprememb, ki jih povzroča. Menim, da je prvotno vprašanje vpliva procesa evropeizacije na nacionalno politiko in družbene spremembe, kot posledice teh vplivov, zelo povezano z vprašanjem skupne evropske identitete. Celo tako močno, da je predstavljala ta domača adaptacija politike in družbe, primarne temelje za skupno identiteto.

2 METODOLOŠKI IN HIPOTETIČNI VIDIK

2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA

Slovenija je leta 1992 prvič zaprosila za sklenitev evropskega sporazuma in pričetek gospodarskega sodelovanja. Sama pogajanja o vstopu v Evropsko unijo pa so se začela leta 1998 in so potekala do leta 2002. V tem obdobju je Republika Slovenija usklajevala dotedanjo zakonodajo z direktivami Evropske unije. Ravno tako je potekalo pospešeno spoznavanje prebivalstva z institucijo Evropske unije. Polnopravni člani smo postali leta 2004 in tako je Slovenija stopila na novo pot razvoja. Spremembe, ki so v teh letih potekale, niso bile zgolj na institucionalni ter zakonodajni ravni, temveč so posegale tudi v družbeno sfero in tako veliko prispevale k drugačni miselnosti slovenske družbe. Ravno tako je zanimivo obdobje adaptacije na članstvo v Evropski uniji, saj smo člani te že skoraj desetletje in v tem času je zagotovo že mogoče opaziti določene spremembe v miselnosti.

Predmet preučevanja diplomske naloge je odnos slovenskih državljanov do Evropske unije in implementacije evropskih politik skozi evropeizacijo. Zanimalo nas bo, kako smo skozi proces priključevanja in v letih po njem sprejemali evropske politike in njihov način implementacije.

Osredotočili se bomo predvsem na področje okoljske politike in to, kako vpliva implementacija evropskih politik na slovensko družbo. To bomo spoznali skozi razne problematike, ki se ob tem odpirajo.

2.2 CILJI PROUČEVANJA

Cilj proučevanja je opredelitev odnosa slovenskih državljanov do implementacije evropskih politik skozi evropeizacijo in teoretska umestitev tega pojma. S tem bomo ugotovili, ali uspešnost implementiranih politik vpliva na mišljenje slovenskih državljanov o Evropski uniji ter na njihovo pripadnost.

2.3 HIPOTEZE

S pomočjo hipotez si bomo zastavili pot raziskovanja, ki bo potekala skozi celotno diplomsko delo. Hipotezi bomo najprej teoretsko razložili in opredelili ter ju nato potrdili ali ovrgli.

Hipotezi temeljita na predpostavki, da se družba lahko prilagaja situacijam, v katere je postavljena, in se tako lahko postopoma prilagodi spremembam.

H₁: Z vstopom v Evropsko unijo se je spremenil način oblikovanja politik in način sprejemanja političnih odločitev, kar vpliva na slovensko družbo.

H₂: Implementacija enakih politik v različnih državah znotraj Evropske unije vpliva na krepitev skupne evropske identitete.

V prvi hipotezi se nanašamo na družbene spremembe, ki so posledica implementacije skupnih politik. Pri tem je pomembno dejstvo, da se je z vstopom v Evropsko unijo določen del odločanja prenesel na nadnacionalno raven in s tem prevzel skupne cilje Evropske unije, kar vpliva na celotno družbo.

Z drugo hipotezo nakazujemo na vprašanje skupne identitete in problem povezovanja. Odgovor na večjo povezanost med različnimi narodi znotraj držav članic Evropske unije lahko najdemo preko vedno večjega števila skupnih politik, ki vodijo v izenačitev življenjskih standardov.

2.4 METODOLOŠKI PRISTOP PREUČEVANJA IN STRUKTURA

Diplomsko delo se deli na štiri sklope, ki se tematsko dopolnjujejo in si sledijo v logičnem zaporedju. Vsak sklop bomo začeli s teoretsko analizo, ki jo bomo podkrepili z aplikacijo na zastavljen primer, kar nas bo privedlo do končne sinteze podanih trditev

V prvem sklopu bomo na kratko predstavili zgodovino Evropske unije in teoretsko opredelili pojem evropeizacije, kar je nujno za nadaljnjo analizo.

Drugi sklop diplomskega dela bo posvečen sodelovanju med nacionalno in nadnacionalno ravni, kar nam bo pomagalo razumeti spremembe skozi proces evropeizacije.

Tretji sklop bo pomensko nadgrajeval drugi sklop. Tu bomo analizirali družbene spremembe in reakcije družbe na implementacijo politik.

V zadnjem sklopu pa bomo nadgradili dotedanje delo in se spraševali, ali spremembe, ki smo jih dotekaj ugotovili, vplivajo na skupno identiteto, ter tako zaključili analizo s potrditvijo ali zavrnitvijo hipotez.

Skozi celotno diplomsko delo bomo pri svoji analizi uporabljali predvsem metodo analize sekundarnih virov in primerjalno analizo, pomagali pa si bom tudi z družboslovnimi intervjuji in analizo tabel.

3 EVROPEIZACIJA

3.1 ZGODOVINA

Strah pred sovražniki naj bi povezoval ljudi v skupine, to spodbuja želja po tem, da se združiš z nekom, ki misli podobno in deluje podobno kot ti. Ravno zaradi takih pogledov so se začeli narodi, ki so živeli na območju Evrope, združevati. Tvorile so se razne alianse, pakti... na območju takratne češke kraljevine je kralj Jurij Podjebratski v drugi polovici 15. stoletja prišel na idejo o prvi evropski federaciji. S tem je označeval implementacijo meddržavnega sporazuma o zavezništvu. Pri tem ga je navdihnil francoski trgovec Antonio Marini, katerega je Jurij spoznal prvo leto vladanja. Ta vizija evropske federacije¹ je vključevala vse razen papeža in cesarja. Pomembno je bilo sodelovanje, izogibanje vojaškim konfliktom znotraj zveze in sodelovanje pri kaznovanju deliktov podložnikov, ravno tako so bile v idejo vključene institucije, ki bi pripomogle k bolj učinkovitemu sodelovanju med vključenimi v to evropsko federacijo. Ustanovila bi se predstavniška skupščina, svet vladarjev, skupno sodišče, skupna vojska in zbral bi se skupni proračun, ki bi ga črpali iz cerkvenih davkov. Pogodba o evropski federaciji je imela popolnoma jasno izoblikovano sliko, kako bi lahko države medsebojno sodelovale. Sama ideja je bila za tisti čas preobsežna in preveč ideološka, še posebej z vidika poseganja v delovanje Cerkve, saj naj bi denar prihajal iz cerkvenih davkov, kar je sprožilo hud spor med papežem Pijem II. in Jurijem Podjebratskim. Tako je morala ideja o združenem delovanju v okvirih Evrope počakati nekaj stoletij. (Toplak 2003, 47 - 54)

Potrebovala je pravi čas in pravo ozadje, da se je lahko udejanjila. Kakor pravi Naomi Klein (Klein 2009) je potreben preobrat, da se lahko spremembe zgodijo. Ta ključni trenutek v zgodovini Evrope je bila druga svetovna vojna, ki je pomenila mejnik v oblikovanju evropskih tendenc. Obubožane evropske države so iskale rešitve kako iziti iz slabega gospodarskega položaja in nekonkurenčnosti na trgu. Rešitev se je tedaj kazala v skupnem delovanju; in tako so Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Nemčija, Italija in Francija podpisale dogovor o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, ki pomeni začetek kasnejših vedno bolj tesnih sodelovanj med državami in tako posledično privedla do Maastriche pogodbe ali Pogodbe o Evropski uniji, katera je vpeljala pojem evropsko državljanstvo. Tako je zgolj gospodarsko sodelovanje skozi desetletja preraslo v politično in

¹ Izpeljanka iz francoščine, ki pomeni implementacijo meddržavnega sporazuma o zavezništvu (Toplak 2003, 47)

kulturno-družbeno. Sedaj šteje Evropska unija 27 držav članic² in 3 države kandidatke za članstvo³. Vsega skupaj je pod vplivom evropskih odločitev 495 milijonov prebivalstva, ki vsi spadajo pod eno skupno evropsko državljanstvo. Vprašanje, ki se tukaj postavlja, je, kako lahko takšno množico ljudi, z različnimi nacionalnimi identitetami, spraviš pod enoten pojem, ki naj bi jih naredil enakovredne.

3.2 OPREDELITEV EVROPEIZACIJE

Proces, ki ga sedaj imenujemo evropeizacija, tako izhaja iz teh zgodovinskih dejstev. Kakor smo v uvodu dejali »Evropeizacija je proces sprejemanja miselnosti skupnega evropskega naroda, poistoveti se z družbeno dinamiko« (Delanty 2008, 10) in »Evropeizacija je domača adaptacija na evropsko regionalno integracijo (prevod avtorice)« (Vink in Graziano 2008, 9) je proces spreminjanja, preoblikovanja in predvsem proces nastajanja.

Naj nas sedaj ti dve delni definiciji ne zavedeta preveč, saj je sam izraz evropeizacija veliko kompleksnejši, kakor se zdi na začetku. To sta zgolj eni izmed mnogih opredelitev pojma evropeizacije, ki naj bi po mnenju teoretikov obsegal področja od institucij do družbe. Evropeizacija je tako zelo kompleksen pojem, ki se je razvijal več desetletij. Za lažje razumevanje obsežnosti tega pojma bomo predstavili nekaj pogledov, ki nam bodo pomagali pri kasnejši analizi. Vink in Graziano v svoji zbirki tekstov *Europeanization: New Research Agendas* uporabita evropeizacijo kot način preučevanja nacionalnih politik, oziroma način, kako se nacionalne politike povežejo z nadsocijalno ravni. Tako gre za proces preučevanja zблиževanja. Dober učinek evropeizacije je zagotovo dejstvo, da ta nov način raziskovanja privede do združitve raziskovalcev z različnih področij, ki skupaj raziskujejo učinke nacionalnih političnih sistemov, ki so posledica razvoja evropskih integracijskih politik. (Vink in Graziano 2008, 3) Pri tem je pomemben način, kako se je birokracija prilagajala na spremembe in seveda postopek implementacije evropskih politik. To pa je tudi razlog, kako je do tega pristopa prišlo, saj se je vedno bolj kazala potreba po spremljanju implementacij evropskih politik na nacionalni ravni, kakor tudi opominja Sverdrup (Vink in Graziano 2008, 4) da je bilo ravno prepričanje, da evropska integracija ostaja nepopoln projekt, dokler niso vse evropske politike pravilno integrirane na nacionalni ravni. Nekoliko drugačen pristop ponuja Delanty, ki se na evropeizacijo obrača kot na teorijo družbe. Z njo želi razložiti

² Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Ciper, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Združeno kraljestvo.

³ Hrvaška, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Turčija.

spremembe, ki nastajajo znotraj nacionalnih družb in preseganje teh. Tako pravi, da se »evropeizacija /.../ istoveti z družbeno dinamiko, saj hkrati z evropeizacijo nastaja tudi družba« (Delanty 2008, 10). Opozarja tudi na globalno dinamiko evropeizacije, katere dejanski prostor razvoja naj bi bila svetovna družba. Na kratko lahko zaključimo, da je evropeizacija prej proces konstruiranja družbe kot pa proces konstruiranja države.

Ta dva različna pogleda predstavljata dve smernici v raziskovanju oziroma opredeljevanju pojma evropeizacije, ki še vedno nima neke temeljno določene definicije. Znotraj dveh predstavljenih vidikov pa je moč najti skupne točke, ki nam bodo pomagale pri našem nadaljnem delu: evropeizacija je proces sprejemanja in spreminjanja tako politik kot posledično tudi družbe.

Naj tu omenimo še problem, ki ga Vink in Graziano (2008, 15-16) postavita pod vprašaj, kakšne so metode raziskovanja znotraj evropeizacije. Izpostavita študijo primera kot temeljno metodo, vendar naj bi ta bila preohola za podrobno analizo. Pravita, da je za podrobno analizo potrebno zaobseči veliko večji spekter. Pri tem je zagotovo največkrat prezrto dejstvo, da se ne upošteva drugih razlogov za spremembe in se zgolj avtomatsko predpiše vso odgovornost evropeizaciji. Zato je potrebno pri analizi upoštevati tudi druge elemente, ki vplivajo na razvoj politik in kasneje na posledični razvoj znotraj družbe.

4 POLITIKA MED NACIONALNO IN NADNACIONALNO RAVNIJO

Najprej se bomo osredotočili na odnos med nacionalno in nadnacionalno ravniyo, saj je ravno ta relacija zelo pomembna za poznejšo družbeno analizo. Naj sedaj uporabimo evropeizacijo za analizo političnih sprememb in prilagoditev ter tako ugotovimo, kako se te spremembe prenašajo na družbo, saj Vink in Graziano (2008, 3) pravita, da »preučevalci uporabljajo evropeizacijo za ugotovitev učinkovitosti evropskih politik na nacionalni ravni, in ugotovitev, kako evropska politika vpliva na nacionalno sfero (prevod avtorice)«. Za lažjo analizo bomo najprej teoretično opredelili sodelovanje kar bomo implicirali na razvoj okoljske politike kot ene najpomembnejših področij v sklopu evropskih politik. Tako bomo ugotovili kaj se je na področju oblikovanja politik in sprejemanja političnih odločitev v Sloveniji spremenilo. Zanimal nas bo tako prenos odločanja kot tudi lasten vnos Slovenije v oblikovanje evropskih politik.

4.1 NAČINI SODELOVANJA

Evropska unija je konstrukcija več držav članic, ki sodelujejo pod točno določenimi pogoji in pravili, ki so vpeljani skozi direktive, uredbe in sklepe⁴, katere morajo države članice upoštevati. Vse države članice in države kandidatke morajo te predpise sprejeti in prilagoditi svojo politiko Evropski uniji, seveda lahko pri razvoju politik aktivno sodelujejo in imajo v nekaterih primerih možnost veta, pomembnejše odločitve pa se sprejema s konsenzom.

Evropska unija se skozi svojo zgodovino konstantno spreminja, širi in išče nove rešitve kako najbolje združevati tako različne si članice. Eden od načinov, kako približati Evropsko unijo njenim državljanom in državam članicam, je Pogodba o Ustavi za Evropo⁵, ki še podrobneje opredeljuje in določa pristojnosti Evropskih institucij in njihove relacije do držav članic ter njihovih državljanov. Med vsem tem pa je zagotovo najpomembnejša vloga predstavnikov države članice znotraj evropskih institucij, saj si ti delijo nalogo vezi med prebivalstvom držav članic in institucijami odločanja ter z nevladnimi organizacijami, ki sodelujejo v postopkih odločanja. Za države, kot je Slovenija, je ta stik zelo pomemben, saj spada med mlajše države članice in je ta komunikacija še toliko bolj pomembna, ker deluje na principu spoznavanja in začetnega sodelovanja.

S strani prebivalstva so izvoljeni samo evropski poslanci, za izvolitev katerih so razpisane volitve, na katerih lahko volijo vsi državljani držav članic Evropske unije, ki so hkrati tudi evropski državljani, vendar je udeležba na evropskih volitvah veliko nižja kot na nacionalnih volitvah. Za primer bomo preverili podatke volitev v Sloveniji in sicer obeh evropskih volitev⁶ in zadnjih dveh parlamentarnih volitev v državni zbor⁷. V tabeli⁸ lahko jasno vidimo, da je razlika v udeležbi v obeh primerih skoraj 50%, kar si lahko razlagamo na več načinov. To bi lahko nakazovalo na veliko stopnjo nezanimanja med prebivalstvom za Evropsko unijo ali pa preveliko oddaljenost evropskih institucij od državljanov, kar posledično vpliva tudi na udeležbo. Razlog za to je zagotovo premalo delovanja na nacionalni ravni. Možen način za bolj učinkovito povezovanje bi zagotovo bilo več informiranja državljanov o politikah, ki

⁴ »Uredbe so enakovredne nacionalnim predpisom, vendar se uporabljajo v vseh državah članicah EU. Direktive določajo splošna načela, ki jih morajo države članice uresničiti z nacionalnimi predpisi. S sklepi evropske institucije odločajo o posameznih zadevah. Naslovljene so na posameznike ali organizacije« (Evropska komisija 2010b). V nadaljevanju bom uporabljala skupno besedo »predpisi«.

⁵ Podpisana 29. 10. 2004 v Rimu, v Sloveniji ratificirana 1. 2. 2005. (SVREZ)

⁶ Iz leta 2004 in leta 2009 (Odločanje državljanek in državljanov)

⁷ Iz leta 2004 in leta 2008 (Odločanje državljanek in državljanov)

⁸ Tabelo najdete v Prilogi A: Tabela udeležbe na volitvah.

zadevajo Evropsko unijo in o tem, kako se te sprejemajo. Nezadostno informiranje o poteku odločanja na nadnacionalni ravni privede do nezanimanja in prevelike oddaljenosti od državljanov, kateri bi morali biti eden ključnih elementov v sprejemanju odločitev. To tudi potrjuje podatek o padcu udeležbe na volitvah v celotni Evropski uniji. (Evropske volitve)

Sama evropska politika je za države članice, ki predstavljajo kraj implementacije, zelo pomembna. Sodelovanje pri sprejemanju politik poteka različno glede na sektor, ki ga pokrivajo, vendar bi se morale države članice zavedati pomembnosti sodelovanja pri sprejemanju in oblikovanju politik, saj so te ključnega pomena za delovanje držav članic. Pri procesu evropeizacije naj bi šlo za dvosmerno sooblikovanje, ki privede do vzajemnih sprememb. Te se tako kažejo na nacionalni ravni kot tudi na nadnacionalni ravni in sicer predvsem v tem, da se upošteva predloge držav članic. Za nemoteno delovanje te vzajemne poti pa je potreben tako posluš Evropske unije kot tudi vseh držav članic. Ravno iz tega vidika so predstavniki določenih držav zelo pomembni za samo državo, saj so oni tisti, ki predstavljajo uradno vez med različnimi nacionalnimi državami. Sam način dela in postopki sprejemanja odločitev pa so odvisni od posameznega področja, saj se pooblastila za oblikovanje politik prenašajo glede na sfero. Nekatera področja so še vedno prepuščena nacionalni politiki, medtem ko so nekatera področja izključno v rokah Evropske unije. Zato se bomo v nadaljevanju omejili zgolj na področje okoljskih politik.

4.2 OKOLJSKA POLITIKA

Za natančnejšo opredelitev bomo pregledali načine sprejemanja politik na področju okolja. Za to področje sem se odločila zaradi pomembnosti te za državljane držav članic in zaradi vedno večje pomembnosti za našo prihodnost. Na ta način bomo proces evropeizacije pokazati na praktičnem primeru, z analizo sprememb na institucionalni ravni ter s krajšo predstavitev implementacije, kar nas bo pripeljalo do reakcije družbe na spremembe.

Okoljska politika je ena izmed najmlajših politik v sklopu Evropske unije. Popolnoma prezrta med začetnim sodelovanjem, se je okoljske politike iz “popolne tišine” razvila v eno “najbolj glasnih področij” v zgolj treh desetletjih. Zanimanje za okolje se je začelo povečevati v sedemdesetih z ozirom na gospodarstvo. Prvo potrditev je okoljska politika dobila s Single

European Act⁹, v katerem je bila prepoznana kot pomemben del skupnih politik v Evropski uniji. Tako je okoljska politika s počasnim uveljavljanjem skozi direktive povezane z »market-making« in »market-correcting« (Börzel v Vink in Graziano 2008, 226) prišla do enega med najpomembnejšimi mesti med politikami Evropske unije.

Na področju okoljskih politik si Evropska unija deli pristojnosti z državami članicami, kjer imajo te možnost aktivnega sodelovanja pri nastajanju politik. Börzel (Vink in Graziano 2008, 238) nakaže na dejstvo, da imajo države, ki so bolj aktivne pri oblikovanju in sprejemanju politik, veliko manj problemov pri implementaciji teh. Implementacija okoljskih politik pa je zagotovo eno najbolj problematičnih področij v sprejemanju evropskih politik, saj prilagoditve zahtevajo znatne finančne stroške kot tudi družbene spremembe. Ravno zaradi tega je najbolj opaziti učinke evropeizacije ravno na področju okoljskih politik. Pri tem pa je potrebno izpostaviti tudi dejstvo, da je velika večina okoljskih ukrepov sprejeta na evropski ravni. Na nacionalni ravni je evropeizacija vplivala predvsem na izbiro pomembnosti problematik (Börzel v Vink in Graziano 2008, 229), kjer je Evropska unija postavila tudi temelje, katerih se morajo države članice držati: preprečevanje, predhodno ukrepanje in onesnaževalec plača. Poleg teh usmeritev pa določajo prednostne problematike še okoljski akcijski načrti. Trenutno velja v sklopu evropske politike šesti akcijski program, ki se bo iztekel leta 2012. Ta ima štiri prednostne naloge, ki obsegajo področje podnebnih sprememb, narave in biotske raznovrstnosti, okolja in kakovosti življenja ter naravnih virov in odpadkov. (EUR-Lex) Glede na te usmeritve se usmerja pozornost vseh držav članic na ta področja, kar pa ni nujno dobro za vse države članice, saj tako izenači stopnjo problematike na veliko območje, katero pa zavzema veliko varieteto različnih okolju kritičnih točk, ki pa ne spadajo nujno v sklop akcijskega programa. Po drugi strani pa so take usmeritve dobre, saj zbudijo zanimanje znotraj držav članic za ukrepanje. Börzel pravi, da bi do vedno večje zavzetosti držav za okolje prišlo tudi brez evropeizacijskih učinkov, vendar bi za to bilo potrebno znatno več časa, kakor smo ga za to porabili sedaj. Opaziti pa je še eno zanimivost, ki nakazuje na dejstvo, da so države članice, v katerih se je proces evropeizacije začel kasneje, veliko bolj dovzetne za spremembe in hitreje sprejemajo nove politike. Ravno tako se kaže skoraj tekmovalen odnos za finančna sredstva, ki jih Evropska unija namenja za implementacije, saj je ta proces finančno zelo obremenjujoč za vse države članice. (Börzel v Vink in Graziano 2008, 235)

⁹ Enotna evropska listina je prva večja revizija Rimske pogodbe. Evropsko gospodarsko skupnost zavezuje, da do konca 1992 uvede enotni evropski trg in na splošno širi obseg in pristojnosti delovanja ES (policy-making). Okrepila je pristojnosti organov ES nasproti državam članicam. V nadaljevanju SEA. (Cini 2007, 260)

4.3 V SLOVENJI

Naj nadaljujemo na področju okoljskih politik. Z začetkom pristopnih pogajanj je Evropska unija organizirala sestanke s slovenskimi nevladnimi organizacijami, ki so pomagale pri vzpostavitvi stikov, spoznavanju, prilagajanju in obveščanju o spremembah. Od leta 1999 do leta 2004 se je tako Generalni direktorat za okolje redno sestajal s 40 nevladnimi okoljskimi organizacijami¹⁰. (IMPEL) To lahko pripišemo temu, da imajo za evropsko politiko NVO-ji velik pomen pri oblikovanju politik, saj so tisti del akterjev, ki priskrbi mnenja strokovnjakov in stik s prebivalci, na katere bodo spremembe vplivale. Na ta način se poskušajo evropske inštitucije, natančneje Evropska komisija približati evropskim državljanom. Tako naj bi nosile podobno nalogo kakor državni predstavniki znotraj evropskih institucij.

Slovenija se po empiričnih kazalcih okolja uvršča med zmerno onesnažene evropske države, kjer pa je degradacija okolja večja, kot bi sodili na osnovi dosežene stopnje gospodarskega razvoja in dohodka na prebivalca. Vprašanje okolja sega že v »zgodnja 70. leta, ko je bilo ustanovljeno prvo uradno telo« (Božovič 1999). Razvoj zavednosti do okolja se je konstantno večal in širil med ljudmi. Tako je bila okoljska problematika že od vsega začetka ustavna kategorija. »Ustavna izhodišča za normativne ureditve s področja varovanja okolja v Sloveniji so v splošnih določbah prvega poglavja Ustave Republike Slovenije in v njenem tretjem poglavju, ki se nanaša na gospodarska in socialna razmerja v državi« (Pribaković in drugi 2004, 13). Tako je bila okoljska problematika v Sloveniji zelo pomembna tudi pred vstopom v Evropsko unijo. To pa lahko pripišemo tako naši zgodovini delovanja na področju okolja kot tudi vplivom Evropske unije, ki so bili pomembni za Slovenijo že od osamosvojitve, saj so za razvoj slovenskega gospodarstva v devetdesetih zelo pomembne vezi, ki jih je Slovenija že pred osamosvojitvijo imela z Evropsko unijo. Tu je bila okoljska politika prvič formalno prepoznana leta 1986 s Single European Act, ki je bil sprejet leta 1987 (Ješovnik 2000, 24), zgolj nekaj let pred Slovensko osamosvojitvijo. Sam odnos slovenske politike pa naj bi bil, po besedah predstavnikov NVO-jev¹¹ dokaj zaprt do raznih okoljskih problematik in naj se ne bi bistveno spremenil glede na našo vlogo znotraj Evropske unije. Kakor smo že omenjali, politika Evropske unije vzpodbuja dialog med NVO-ji in državnimi organi, kar naj bi privedlo do izboljšanih odnosov med različnimi akterji in lažjo ter bolj učinkovito implementacijo politik. Kar pa naj bi po besedah predstavnikov NVO-jev bila zgolj teorija, ki je daleč od

¹⁰ V nadaljevanju NVO.

¹¹ Izsledki iz intervjujev z avtorico. V prilogi B, C, Č in D.

resnice. Sam dialog med akterji je večinoma enostranski in poteka zgolj med posameznimi organizacijami. Naj na tem mestu navedem izsledke iz raziskave Civicus, ki preučuje indeks civilne družbe in sicer v 40 državah vključno s Slovenijo. V ospredje postavlja štiri parametre, ki se osredotočajo na: koliko so državljani organizirani, kakršne vrednote imajo in kolikšen vpliv imajo. Ravno pri slednjem Slovenija izstopa, saj se glede na vpliv civilne družbe uvrščamo med najslabše države. Razlog za to je ravno pomanjkljiv dialog, ki je po besedah predstavnikov NVO-jev preredel, saj je ravno na področju okoljskih politik potreba po tem še večja, tudi zaradi smernic, ki jih določa Evropska unija, in določil Aarhuške konvencije¹².

Opažamo predvsem pasivno vlogo Slovenije znotraj oblikovanja politik Evropske unije, kjer bi lahko bila Slovenija veliko bolj aktivna ter tako izstopila iz pozicije sprejemanja politik v pozicijo sooblikovanja. Dober primer za tako sodelovanje je zagotovo mreža IMPEL¹³, ki je združenje evropskih institucij pristojnih za izvajanje in uveljavljanje zakonodaje na področju okolja. Mreža je učinkovito orodje za širjenje izkušenj in informacij na praktičnem področju uporabe okoljske zakonodaje na celotnem področju Evrope. To pa je zelo pomembno, saj nastaja veliko problemov pri sami implementaciji okoljskih politik v sklopu Evropske unije. Začetek sodelovanja organov, ki so pristojni za izvajanje in uveljavljanje zakonodaje na področju okolja, sega v leto 1992. Slovenija se je IMPEL mreži priključila leta 1997, kot aktivna članica AC-IMPEL mreže, ki je mreža za pridružene članice. Namen IMPEL mreže je informiranje in izmenjava informacij med državami članicami in sama promocija skupnega delovanja. (IMPEL) To poteka po načelu odprte metode koordinacije, kjer se poudarja spodbujanje sodelovanja, izmenjave dobrih praks in sporazumno določanje skupnih ciljev in usmeritev za države članice. Pri vsem tem je zagotovo zelo pomembno skupno spremljanje napredka in učenje eden od drugega ter tako zagotavljanje kar najboljših rezultatov pri izvajanju in uveljavljanju skupnih politik. Tak način sodelovanja pa je lahko dobro izhodišče za širjenje mnenj in sodelovanje tudi manjših držav, kakšna je Slovenija, ki je drugače več ali manj izključena iz odločanja. Dejali smo že, da ravno aktivno sodelovanje pomeni tudi posledično lažjo implementacijo politik, saj se država prilagaja spremembam že skozi proces oblikovanja politik.

Spremembe, ki jih je prinesla Evropska unija v slovensko okoljsko politiko, se nanašajo predvsem na več pravnega reda, saj temeljijo predpisi Evropske unije na izboljševanju

¹² Ali Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, ki je bila v Sloveniji ratificirana leta 2004. (Zakon o ratifikaciji Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah)

¹³ European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law.

kvalitete okolja in prostora. Pri vstopanju Slovenije v Evropsko unijo je bil ta del pogajan tudi zelo pomemben. V skladu s skupno evropsko politiko je tako morala Slovenija spremeniti, oziroma še spreminja določene poglede in javno politiko na tem področju. Z vstopom v Evropsko unijo smo sprejeli pravni red Evropske unije za poglavje 22 – okolje. Slovenija je svoj pravni red na področju zakona uskladila s pravnim redom Evropske unije že pred samim uradnim pristopom, razen na področjih, za katere je zahtevala prehodno obdobje¹⁴. (Mejač in drugi 2000, 229) Pri tem pa moram opozoriti na prehitevanje pri sprejemanju oziroma usklajevanju z zakonodajo Evropske unije. Pri prevelikem številu sprejetih novih predpisov je na marsikaterem področju nastala zmeda, ki je pripeljala do prekrivanja zakonov, kar povzroča probleme pri delovanju NVO-jev in na splošno pri razlagi zakonov. Rezultat tega so nepravilnosti in kot so omenili predstavniki NVO-jev prevečkrat neizvajanimi okoljskimi zakoni, čemur botruje tudi nejasnost tega kdo je pristojen za implementacijo določenih predpisov.

Vendar smo večino institucij potrebnih za urejanje novih določil v Sloveniji imeli že pred pristopom.

Ministrstvo za okolje in prostor je pristojen organ za večino dejavnosti, povezanih z varstvom okolja. Nekatere pristojnosti na področju kemikalij, pitne vode in varstva pred sevanji si deli z Ministrstvom za zdravstvo, na področju varstva narave z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, na področju ocenjevanja in obvladovanja tveganja in na področju civilne zaščite pa z Ministrstvom za obrambo. Za izvajanje upravnih postopkov na področju varstva okolja sta odgovorni Uprava Republike Slovenije za varstvo narave in Uprava za jedrsko varnost, ki sta organa v sestavi Ministrstva za okolje in prostor. Del upravnih postopkov izvajata Ministrstvo za zdravstvo in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Spremljanje kakovosti površinskih in podzemnih voda ter onesnaževanje zraka izvaja Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije, spremljanje kakovosti pitne vode pa Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije z območnimi zavodi za zdravstveno varstvo. Za nadzor nad uveljavitvijo zakonodaje s področja varstva okolja je odgovoren državni inšpektorat. (Mejač in drugi 2000, 230)

Potrebne pa so bile tudi nekatere nove kadrovske okrepitve v institucijah, kot so: Uprava Republike Slovenije za varstvo narave, Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije, Uprava Republike Slovenije za jedrsko varnost in Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor. (Mejač in drugi 2000, 230) To so bile institucionalne spremembe, ki jih je morala

¹⁴ Na področju: kakovosti goriv, ravnanja z embalažo in odpadno embalažo, komunalne odpadne vode in celovitega preprečevanja in nadzora nad industrijskim onesnaževanjem. (Mejač in drugi 2000, 229)

Slovenija doseči pred vstopom v Evropsko unijo. Te so temeljile predvsem na preglednosti izvajanja politik in okrepitevi nadzora večji, ki pa še vedno ni dovolj učinkovit.

Spremljanje implementacije politik in njihovo evalvacijo je pomemben del nalog evropskih inštitucij, ravno tako »veliko literature o evropeizaciji temelji predvsem na implementaciji evropskih politik v državah članicah (prevod avtorice)« (Vink in Graziano 2008, 4). Tako mora Slovenija poročati o tem, kako se izvajajo politike vpeljane s strani Evropske unije, glavna nadzora pa je zagotovo sodelovanje z NVO-ji in prebivalstvom, ki ima možnost pritožbe na izvajanje določenih politik pri institucijah Evropske unije. Ta način nadzora povečuje vključenost civilne družbe v dogajanje. Slovenija se je morala leta 2008 že zagovarjati pred Sodiščem Evropske unije zaradi neizpolnjevanja obveznosti v zvezi z direktivo »onesnaževalec plača«, saj ni v predvidenem roku sprejela ukrepov za potrditev tega načela. Sodba je bila izrečena 12. marca 2008 in Sloveniji se je naložilo plačilo stroškov. (EUR-Lex) Ravno tako pa je bila letos ponovno vložena tožba proti Sloveniji s strani Evropske komisije in ponovno na podlagi neizpolnjevanja predpisov na področju okoljskih politik. Tokrat gre za neizpolnjevanje direktive o celovitem preprečevanju in nadzorovanju onesnaževanja. Pred vložitvijo tožbe je Evropska unij poslala Sloveniji več opominov, na katere pa je Slovenija odgovarjala z opiranjem na finančne probleme pri izvajanju. (EUR-Lex) Za pravilno izvajanje so ti ukrepi zelo dobrodošli, saj pripravijo države članice, da se držijo dogovora in se bolj potrudijo pri implementaciji politik.

Že z začetkom pristopnih pogajanj je bila Slovenija vključena v razne programe, kot je program PHARE¹⁵ in ISPA¹⁶, s pomočjo katerih naj bi tako lažje premagali spremembe in se prilagajali zakonodaji Evropske unije. Financiranje evropskih politik pa je v večini velik problem med državami članicami in vzbuja tekmovalnost med državami za večjo finančno podporo (Börzel v Vink in Graziano 2008, 235). Še vedno pa večji del pomoči s strani Evropske unije prejme direktno država in ne toliko organizacije¹⁷. Denar je v večini namenjen za dodatne raziskave in samo izvajanje politik.

Na področju okoljskih politik se je skozi proces pristopanja Evropski uniji suverenost vedno bolj prenašala na nadnacionalno raven in se tako sedaj skoraj vse odločitve v zvezi s predpisi sprejemajo na ravni Evropske unije. Tako ni pomemben zgolj vpliv na to, kakšne

¹⁵ Program Phare je pobuda Evropske unije, ki zagotavlja državam srednje in vzhodne Evrope podporo pri procesu pristopa. (Cini 2006, 296)

¹⁶ Je ustanovljen kot pomoč državam, ki se priključujejo Evropski uniji, ki jim zagotavlja sredstva za infrastrukturne projekte na področju transporta in okolja. (Cini 2006, 296)

¹⁷ Podatki so od leta 2007 in so dobljeni na strani Evropske komisije (Evropska komisija 2010a)

problematike so v ospredju na področju okolja, temveč je pomemben tudi kraj, kjer se le te oblikujejo. S tem prenosom smo postali del trajnostnega razvojnega načrta, ki vključuje celotno Evropo. Z vidika razvoja in ohranjanja okolja je to dobra odločitev, saj omogoča medsebojno podporo in medsebojen nadzor nad izvajanjem, tako je zagotovljen boljši rezultat. Vprašanje pa se postavi na lokalni ravni ter tem, kako lahko zaščitimo svoje interese znotraj tega ter izpostavimo problematiko, ki je nam bližje. Pri tem ima veliko pomembnost odziv družbe na odločitve s strani Evropske unije in na odločitve na državni ravni. Ravno tako je potreba po samoiniciativi družbe in NVO-jev vedno večja, saj so ti orodje za opozarjanje na probleme, ki se dogajajo.

5 DRUŽBA

V nadaljevanju bomo govorili o politični kulturi in povezavi z razvojem politične identitete. S to relacijo bomo lahko pokazali, kolikšen vpliv ima proces političnih sprememb na družbo v obziru do stopnje udeležnosti v politični sferi. Južnič (1989a, 204) v svoji Politični kulturi navaja Jerzy J. Wiatra, ki pravi, da gre pri politični kulturi za »trajno obstoječi sindrom, ki ga sestavljajo množične predstave, ki zadevajo preteklost, sedanost in prihodnost naroda, objektivizirani rezultat njegovega razvoja, vrednot, stališč in aspiracij...«. Glede na to definicijo se lahko naslonimo na trditev, da je politična kultura skupek družbenih in zgodovinskih dejstev, ki prežemajo družbo. Vendar tu ne gre zgolj za neko družbeno tendenco, znotraj tega pojma lahko vključimo vse od javnega mnenja, političnega sloga, rituala, in je način, kako se družba odziva na politično, pa naj gre za potrditev, sodelovanje ali odklonitev in apatičnost. Tako je uporaba pojma politična kultura znotraj raziskovanja evropeizacije smiselna, saj nam je lahko v veliko pomoč pri definiranju in opredeljevanju vidikov, ki so pomembni za proces evropeizacije in implementacije med prebivalstvo.

5.1 SPREMLJANJE POLITIČNEGA DOGAJANJA

Vpliv politik na družbo smo posredno analizirali skozi potek sprejemanja politik od nadnacionalne ravni do nacionalne. Sedaj se bomo osredotočili na sam razvoj družbe in njeno reakcijo na nove pogoje življenja. To bomo prikazali preko zavedanja državljanov o

problematiki politik na evropski ravni. V kolikšni meri sledijo državljani evropski politiki, je pomembno za prepoznavanje, koliko prebivalstvo spremlja evropsko dogajanje.

Glede na analizo javnomnenjskih raziskav Eurobarometra¹⁸ več kot polovica evropskih državljanov meni, da je članstvo v Evropski uniji dobro za njihovo državo in podpirajo delo institucij Evropske unije ter so zelo optimistični glede prihodnosti Evropske unije. Glede na te rezultate je delo Evropske unije močno podprto in zelo pozitivno sprejeto, kar pomeni pozitivno prihodnost v luči razvoja evropskih politik in demokratičnosti. Vse to nakazuje na pot, ki vodi k tolerantni skupni prihodnosti.

V poglavju 4.1. smo ugotovili nizko udeležbo na volitvah za Evropski parlament, ki nakazujejo na pomanjkanje zanimanja evropskih državljanov za spremembe, ki se dogajajo na nadnacionalni ravni, in na preveliko oddaljenost odločanja od državljanov. Tu tako naletimo na paradoks, ki kaže dve popolnoma drugačni sliki. Na eni strani imamo Evropsko unijo s svojimi institucijami v vlogi popolnega modela demokratičnosti in nadnacionalnega vodstva, v katerem vidijo njeni državljani pozitivno vlogo, na drugi strani pa imamo sliko Evropske unije kot oddaljeno neznanko, ki v svojih državljanih ne zbuja nikakršnega zanimanja in potrebe po sodelovanju. Kateri od teh dveh vidikov je torej pravilen in v kakšni stopnji razvoja se nahaja evropska družba?

Ugotovili smo že, da je potrebno za razvoj politične kulture upoštevati tako zgodovinski kot tudi družbeni razvoj (Južnič 1989a, 206 – 209). V razvoju politične kulture evropskih državljanov je ta razvoj bil neenakomeren in spremenljiv, kar lahko vzamemo kot vzrok za nesorazmernost predstavljenih podatkov.

Zakaj neenakomeren in spremenljiv? Primarni razlog za vzpostavitev zveze, ki je kasneje vodila v Evropsko unijo, je bil gospodarski in se ni naslavljal toliko na politično delovanje kot na gospodarski razvoj in močne trgovske povezave. Tako je bilo politično sodelovanje zgolj stranski učinek, ki je kasneje resda postajal vedno pomembnejši, vendar je bil vedno v senci gospodarskih odnosov. Postopno vedno bolj poglobljeno sodelovanje je tako potekalo v ozadju, zgolj kot potreben del prilagajanja gospodarstvu. V očeh prebivalstva tako ni vsebovalo velike pomembnosti. Naslednji pomemben vidik so tudi različna leta pristopov posameznih držav članic in seveda različne stopnje razvitosti držav pristopnic. Mlajše države članice so imele hitrejše in zaradi tega bolj površno prilagajanje političnosti Evropske unije.

¹⁸ Poročilo 72 december 2009 (Eurobarometer 72 2009).

Tako se je njihovo prilagajanje instantno odvrtelo in poskušalo preskočiti proces sprememb in prilaganja družbe ter čim hitreje doseči stopnjo, na kateri so ostale države članice.

Razlogi za ta odstopanja znotraj evropske družbe so tako zgolj rezultat nesorazmernega razvoja družbe, institucij in političnega sodelovanja. Evropski državljani tako podpirajo evropske institucije in evropsko sodelovanje, vendar je vse dogajanje za njih še vedno preveč oddaljeno in jim ne predstavlja velike pomembnosti v njihovem življenju, kar lahko vidimo z nizko udeležbo na evropskih volitvah.

5.2 VPLIV NA DRUŽBO

Pregledali smo, kako se volivci odzivajo na spremembe v političnem delovanju in v kolikšni meri so aktivni na evropskih volitvah. Sedaj nas bo zanimalo, koliko vplivajo na njihova življenja vse te spremembe in prilagoditve.

S tem, ko smo vstopili v Evropsko unijo, se je določen del političnih odločitev prenesel na evropsko raven in s tem so se določene smernice spremenile. Ob tem mislimo predvsem na spremenjeno prioriteto pri odločanju, saj določene smernice narekuje Evropska unija. Sedaj nas zanima, kolikšen vpliv ima to na slovensko družbo in ali je vplivalo tudi na družbene prioritete. V prejšnjem poglavju smo prišli do zaključka, da je proces odločanja kljub številnim mehanizmom, preveč oddaljen od slovenskih državljanov, da bi lahko vplival na njih v smislu večje participacije in samega spremljanja dogajanja. Drugačna slika pa se nam pokaže, če pogledamo na vplive z druge strani in sicer posredno. S tem mislimo preko predpisov, ki so mehanizmi usmerjanja evropskih politik. Tako, če hočemo govoriti o vplivih evropeizacije na družbo določene države, moramo govoriti o tem, kako se družba odziva na ta določila predpisana s strani države.

Opozorili smo že na vedno večjo podkrepljenost zakonodaje na področju varovanja okolja in številnih predpisov, ki vzpodbujajo k bolj osveščenemu posamezniku. Opaziti je tudi trend s predpono eko-, ki v zadnjih letih vedno bolj pridobiva na priljubljenosti. Okoljevarstvo in skrb za kakovostnejše življenje postajata vedno bolj pomembna, kultura se opira na skrb za okolje. Pogledali bomo, kaj se je na področju okoljevarstva v letih od vstopa v Evropsko unijo spremenilo.

Predpisi, ki smo jih sprejeli s strani Evropske unije, so temeljili predvsem na urejanju, izenačenju standardov in povečani previdnosti glede okolja. Izpostavile so se številne

problematike v povezavi z vodami, gensko spremenjenimi organizmi, zrakom in onesnaženostjo, odpadnimi embalažami itn; področja bi lahko še naštevala. Vpliv, ki ga iščemo sedaj, je najbolj opaziti pri podjetjih, ki so se od vstopa v Evropsko unijo že večkrat morala prilagajati raznim dopolnitvam o kriterijih njihovih produktov, proizvodnje in odpadkov. Vse te spremembe pa v večini izvirajo iz želje po manjši nevarnosti za okolico. Omenili smo že, da je Evropska komisija podala sodbo zoper Slovenijo zaradi nezadostnega izpolnjevanja predpisov, kar nam pokaže na slaboten nadzor nad implementiranimi politikami. To lahko pripišemo nezadostnemu številu nadzornikov in prevelikim finančnim zalogajem za adaptacijo na spremembe. Vse to pa ima vpliv na prebivalstvo, saj lahko ti neuspehi pri implementaciji privedejo do nezaupanja v predlagane politike in nezaupanja do države zaradi nezmožnosti zagotovitve uspešne implementacije politik. V tem primeru bi bilo potrebno vložiti več v samo izvajanje politik, da bi se izognili negativnim učinkom nepravilnega izvajanja, saj lahko to vpliva na politično kulturo ljudi ter njihovo sprejemanje sprememb.

Splošne smernice trenutne družbe kažejo v smeri čedalje večje ozaveščenosti o okolju in pomembnosti njegove ohranitve. Glede na do sedaj povedano o evropskih politikah in njihovim usmeritvam, bi lahko rekli, da je ta trend posledica vedno večje posvečenosti političnega dogajanja ohranjanju okolja in so vodilo množičnih sprememb ravno spremembe na politični ravni. Vendar po besedah predstavnikov NVO-jev se v delovanju slovenske politike ni veliko spremenilo v zadnjih desetih letih in so manjše spremembe na politični ravni zgolj posledica napotkov iz strani Evropske unije, ki pa naj bi vzpodbujali diskurz, do katerega dejansko ne pride. Ravno tako po podatkih predstavnikov NVO-jev ni opaziti velikih sprememb pri številu prostovoljcev v zadnjih desetih letih, to naj bi se po nekaterih podatkih, celo zmanjšalo. Razlog za to pripisujejo slabi finančni podpori in posledično slabemu položaju organizacij do odločanja. Se je pa povečalo število civilnih iniciativ, ki predstavljajo ljudem način kako opozoriti na svoje probleme, vendar je njihovo delovanje omejeno, saj nimajo pravne podlage za pritožbe in lahko delujejo zgolj na bazi posameznika. Njihovo delovanje pa onemogočajo tudi številni predpisi, ki si kakor smo že dejali, nasprotujejo in tako v ljudeh vzbujajo negotovost glede podanih politik.

Največji vpliv na prebivalstvo ima zagotovo vzgoja v šoli, ki je del primarne socializacije. Skozi vzgojo dobijo otroci vrednote, ki jih spremljajo celo življenje, tako je za vpliv na družbo to eden izmed najbolj pomembnih vidikov. Na tem področju je v zadnjih letih mogoče ravno tako opaziti spremembe v smeri večjega poudarka na varovanju okolja, kar podkrepijo

predpisi, kot so obvezno recikliranje in podobne usmeritve. Dober primer tega je Ekošola, ki vzpodbuja k razmišljanju o zdravem in čistem okolju ravno v temeljnih letih otrokovega razvoja.

Vse te spremembe znatno vplivajo na življenja posameznikov. Tako lahko iz tega vidika ugotovimo, da ima evropeizacija vpliv na celotno prebivalstvo znotraj držav Evropske unije, saj izenačuje standarde življenja in nas približuje na vsakdanji ravni. Ali to kako vpliva na samo identiteto Evropejcev, pa je še vprašanje, na katerega bomo odgovorili v nadaljevanju.

6 IDENTITETA

Do sedaj smo pregledali spremembe, ki so se dogajale na ravni odločevalcev in to kako so te spremembe vplivale na posameznike. Prišli smo do ugotovitev, da vsaka nova direktiva, sklep ali uredba iz evropske strani pusti pečat v vsakdanjem življenju in počasi se življenjski standardi po posameznih državah znotraj Evropske unije približujejo. Postavili smo si vprašanje, ali to vpliva na skupno identiteto. Odgovor bomo poiskali v naslednjem poglavju.

6.1 VPRAŠANJE IDENTITETE

Identiteto »bomo uporabili kot /.../ izraz za /.../ kolektivno »mi« čustvo« (Eisenstadt in Giesen v Delanty in Rumford 2008, 66). Pomembno vprašanje je zagotovo, kako se sploh oblikuje evropska identiteta in ali ima proces implementacije politik vpliv na to. Za natančnejši odgovor na to vprašanje bomo vpeljali pojma osebna in kolektivna identiteta.

Osebne identitete so tiste identitete, ki jih posamezniki prevzamejo za svoje na individualni ravni in se tako odražajo zgolj v njihovi zavesti. Je tisto, kar nekoga označuje kot osebo. Medtem ko gre pri kolektivni identiteti za samorazumevanje neke skupine, tu ne gre zgolj za skupek osebnih identitet. Ta dva pojma se tako ne pogojujeta. Prvi predstavlja zgolj posameznikovo odločitev za neko podobo, drugi pojem pa kaže na podobo večje skupine, za katero je potrebo neko časovno obdobje, da se ta lahko oblikuje. (Delanty in Rumford 2008, 68-70)

Tako je posameznik znotraj skupinske identitete¹⁹ člen v zapleteni družbeni organizaciji, ki za svoje udejanjenje potrebuje mrežo družbenih odnosov in raznovrstnih ustanov (Južnič 1993b, 141). To pripadnost neki skupinski identiteti lahko razdelimo na več različnih vrst kolektivitet²⁰: eduktivna, poklicna, zaposlitvena, politična, športna, rekreacijska in disociativna. Iz tega lahko sklepamo, da je posameznik lahko znotraj svoje osebne identitete član več različnih skupinskih identitet, saj lahko glede na kolektivitete, sebe umešča med več različnih skupin. Za našo opredelitev pa je predvsem pomembna opredelitev skupinske identitete s prostorom in v prostoru, kar bi lahko poimenovali tudi teritorialna identiteta. (Južnič 1993b, 146) Že zgodovinsko gledano je imelo ozemlje oziroma prostor, na katerem je določena skupina ljudi živela, vzajemen odnos s to skupnostjo npr. poimenovanje določenega ozemlja glede na ljudstvo, ki živi tam ali obratno. Ta potreba po tem spektru skupinske identitete izhaja iz želje po občutku varnosti, ki ga zagotavlja neka identifikacija s centri znotraj prostora.

Iz vidika osebne identitete je zelo pomembno samopriznavanje in priznavanje drugih. Južnič (1993b) nakaže na pomembnost razvoja osebnih identitet glede na prostor in čas. V primitivnih in nerazvitih kulturah je osebna identiteta pogojena z družbeno, saj posameznik nima dovolj maneverskega prostora za osebni razvoj, medtem ko se v modernejših družbah nakazuje na vedno večji poudarek osebne identitete in individualnosti. Tako večja multikulturalnost družbe poveča tudi možnosti individualizacije prebivalstva. To pa privede do problema skupinske identitete.

6.2 EVROPSKA IDENTITETA

O evropski identiteti bi lahko govorili kot o osebni identiteti več posameznikov. To so posamezniki, ki se opredelijo kot Evropejci, kar pa ne kaže še na kolektivno identiteto, saj je za vzpostavitev teh potrebna neka družbena skupina ali institucionalni okvir, ki bi določal skupno kolektivno identiteto. (Delanty in Rumford 2008, 71) Glede na evropske javnomnenjske raziskave več kot 50% ljudi meni, da je članstvo v Evropski uniji dobro in je pripomoglo k izboljšanju njihovih življenj. Iz prejšnjih definicij identitete bi lahko rekli, da gre v tem primeru za osebno opredelitev kot Evropejec, saj naj bi osebna identiteta pomenila ravno to – kaj meniš o neki zadevi in če se strinjaš z njo. Glede ugotavljanja kolektivne

¹⁹ Po Južniču (1993b): osebna in skupinska identiteta.

²⁰ Pojem Južnič (1993b) izpelje iz latinščine in ga uporabi za okrepljen pojem v smeri združbe in združevanja v ločene, razpoznavne celote.

identitete pa naletimo na malo večji problem, saj je tu govora o identiteti, ki združuje večjo družbeno skupino v celoto identifikacije. Za doseganje tega je potrebno vzpostaviti prava orodja, ki bi to opredelitev omogočala ter počasne družbene spremembe v sprejemanju družbe. Evropska identiteta je omenjena v Maastrichi pogodbi, kjer se države članice zavezujejo h krepitvi evropske identitete, ravno tako je v tej pogodbi prvič omenjeno evropsko državljanstvo in prebivalci članic držav Evropske unije so zvani kot državljani Evropske unije.

Naj sedaj pogledamo, kako je le to opredeljeno v Maastrichi pogodbi in koga vse vključuje in pomembneje koga izključuje iz evropskosti. V Pogodbi o Evropski uniji so določena sledeče pravice in dolžnosti:

- Pravica do prostega gibanja in prebivanja na območju držav članic;
- pravica voliti in biti voljen na volitvah za Evropski parlament in na občinskih volitvah v državi članici, kjer prebivajo, pod enakimi pogoji kot državljani te države članice;
- pravica na območju tretje države, v kateri država članica, katere državljan je, nima predstavništva, do zaščite diplomatskih in konzularnih organov katere koli države članice pod enakimi pogoji, kakršni veljajo za državljane te države;
- pravica naslavljanja peticije na Evropski parlament in obrniti se na evropskega varuha človekovih pravic kot tudi na institucije in posvetovalne organe Unije v katerem koli jeziku Ustave in prejeti odgovor v istem jeziku. (Pogodba o Ustavi za EU, 68)

Tu so lepo vidni vsi trije sklopi državljanских pravic po Marshallu²¹. Civilne pravice s tem, ko ima vsak državljan možnost prostega gibanja po ozemlju držav članic, pravice do diplomatske in konzularne zaščite izhajajo iz socialnih pravic, ki povečujejo zaščito posameznika. Zadnje pa naj omenimo pravne pravice, ki zaobsegajo volilne pravice in pravico, do naslovitve peticije na Evropski parlament. Te pravice lahko posameznik koristi s tem, da ima državljanstvo ene od držav članic Evropske unije. Z Maastricho pogodbo je tako ideja skupne evropske identitete dobila tudi uradno obliko, saj je bil termin evropsko državljanstvo takrat prvič uporabljen in opredeljen; ter tako je dobila kolektivna identiteta tudi institucionalni okvir katerega potrebuje za nastanek. Sedaj skoraj dve desetletji po prvi opredelitvi evropskega državljanstva to še kar ostaja zgolj pojem na papirju.

²¹ Marshall je državljanске pravice razdelil v tri sklope: civilne pravice, socialne pravice in politične pravice. (Deželan in drugi 2007, 13-14)

Velik problem pri tem je veliko število ljudi, ki so s tem izključeni iz evropskosti. Balibar (2007) opozarja na novo nastalo diskriminacijo znotraj držav članic in iskanje tujcev, ki bi pomenili subjekt, od katerega se lahko določena skupina distancira in razlikuje.

Trinajst milijonov prišlekov iz »tretjih« držav /.../, ki že eno ali več generacij živijo na tleh različnih evropskih nacij in ki so postali globalno nujni tako za blaginjo kakor za kulturo in civilnost Evrope, bo počasi postalo množica državljanov druge vrste ali podrejenih prebivalcev, v »službi« polnopravnih Evropejcev, tudi če imajo dolgoročna ali stalna dovoljenja za bivanje (Balibar 2007, 63).

Na ta način se sicer vzpostavi enega od načinov, ali lahko tudi rečemo eno od bližnjic, kako se formira neko skupno zavest, saj je neko skupino najlažje povezati s pomočjo vzpostavitve tujca, ki pokaže na dejstva, katera kažejo na razlike, ki se združujejo v dve skupini – mi in oni.

Vendar ta razlikovanje povzročajo znotraj evropskih državljanov še eno vrsto delitve. Balibar to imenuje prvi in drugi krog evropskih držav. V prvi krog spadajo stare članice Evropske unije, v drugi krog pa spadajo države iz bivših socialističnih sistemov. (Balibar 2007, 233) To razlikovanje se zagotovo kaže tudi znotraj evropske družbe. Sedaj, po širitvi Evropske unije tudi na drugi krog držav, so njihovi državljani tudi postali evropski državljani, vendar razlikovanje še vedno obstaja, zato bi jih lahko imenovali »naši tujci«²². Tu se nam tako pokaže problem razvoja evropske identitete, saj so se te države včlanile v Evropsko unijo kasneje, ter je tako proces evropeizacije začel z zakasnitvijo, kar zagotovo pušča posledice tudi na ravni sprejemanja evropskih idej. Velike razlike med prebivalstvom so tako vedno večji problem, saj se postavljajo na pot skupni kolektivni identiteti in tako postavljajo pod vprašaj enotnost prebivalstva, medtem ko se institucionalna raven vedno bolj hitro razvija in pogloblja. Te razlike v razvoju institucionalnega državljanstva in identitet ter dejansko družbenega lahko vodijo do še večjih razkolov med prebivalstvom, saj ljudje niso še pripravljene na tolikšno enakost.

Tako smo prišli do našega vprašanja, koliko implementacijska politika vpliva na prebivalstvo. Pregledali smo različne norme, ki povezujejo prebivalstvo držav članic Evropske unije. Vedno več je predpisov s strani Evropske unije, katerih namen je izenačitev življenjskih standardov znotraj držav članic, vzpodbuja se enakost in sorazmeren razvoj, odprte so poti pri izobraževanju, zaposlovanju itn. Mehanizmov za enakovredno življenje je ogromno in med

²² Po Balibarju (2007).

njimi so ravno izenačitve na ravni enakih kriterijev najbolj pomembne. Sedaj ne govorimo več o uspešnosti implementacije, temveč zgolj o učinku povezovanja skozi enake predpise in s tem večanje občutka pripadnosti in podobnosti. Mogoče pa je način povezovanja skozi izenačitve standardov bolj pomemben kot poskusi vpeljave državljanstva in pojmov povezanih s tem. Vsi smo enaki in vsi moramo skrbeti za okolje. Zagotovo lahko trdimo, da je izenačevanje standardov povezovalni proces, ki pomaga pri postavitvi podobnih pogledov in ideološki bližini. »Evropo bi morali videti kot konstelacijo, ki jo sestavljajo bolj povezave kot ustaljene enote ali trajne tradicije ali krovna ideja, ki bi lahko bila temelj političnega načrta.« (Delanty in Rumford 2008, 50) Tako moramo pri pojmovanju evropske identitete preiti nacionalna vprašanja in se opreti na druge termine povezovanja in to so skupne politike, ki nam bodo z vedno bolj izenačenim standardom življenja pomagale premagati kulturno – ideološke razlike in doseči pojmovanje enakosti skozi podobnost naših sistemov. To je lahko tudi odgovor na idejo »Združena v raznolikosti«²³, kjer se združenost kaže v političnem delovanju, raznolikost pa v vseh ostalih pogledih.

²³ Geslo Evropske unije (Europa)

7 SKLEP

Skozi diplomsko delo smo sledili poti od oblikovanja politik, implementacije, preko vplivov na družbo do evropske identitete. Pokazali smo možne načine vplivanja na družbo in kako to vpliva na celotno evropsko populacijo.

Prva hipoteza govori o tem, kako spremembe v oblikovanju in načinu sprejemanja politik po vstopu v Evropsko unijo vplivajo na družbo in dogajanje znotraj družbe. Glede na ugotovitve, ki so se pokazale skozi raziskovanje, hipoteze ni moč ne odvreči ne potrditi. Z vidika sprememb in razvoja v zadnjih dveh desetletjih, kot smo že poprej ugotovili, je bilo v Sloveniji čutiti vpliv Evropske unije že pred samim pristopom, je opaziti vzporednico med prilagajanjem evropskim politikam in njihovem sprejemanju ter vedno večjo ozaveščenostjo o potrebi po varovanju okolja. Ne smemo pa pozabiti na vsesplošni svetovni trend, ki ima zagotovo velik vpliv tako na politično dogajanje kot tudi na družbo samo. Tako ni mogoče zagotovo trditi, da je zgolj vpliv Evropske unije krivec za družbene spremembe na področju varovanja okolja. Lahko samo zaključimo, da je pomembnost Evropske unije pri teh spremembah predvsem v tem, da je z usmerjenostjo v varovanje okolja pospešila razvoj družbe v smeri večje ozaveščenosti.

Medtem ko v drugi hipotezi opazujemo vpliv teh sprememb na skupno evropsko identiteto ali, naj raje rečemo, na zavedanje o skupni identiteti. Glede na zaključke, dobljene skozi raziskovanje, lahko to hipotezo potrdim, saj je opaziti povezavo med bližanjem na politični ravni in družbenim zavedanjem. Tako je temelj evropske identitete politična usklajenost in težnja držav k usklajenim predpisom glede politik, kar smo videli na primeru okoljskih politik. To pa lahko impliciramo tudi na druga področja, katera zahtevajo usklajevanje držav članic.

Potrebno pa je še poudariti, da je pri opazovanju vplivov skozi evropeizacijo pomembno upoštevati vzajemen odnos. Pri tem mislim na odnos politično – družbeno in nacionalno – nadnacionalno, kjer je sovplivanje del razvoja. Razmere, ki se nam kažejo sedaj, so tako rezultat večletnih vplivov. Tako lahko zaključimo, da je sedanje stanje posledica vzajemnih odnosov več različnih ravni delovanja in ne zgolj enostranskih vplivov.

Razvoj na področju varovanja okolja je še vedno na začetku in nas čaka še veliko dela ter truda na tem področju. Potrebno je še veliko usklajevanja in prilagoditev, ki nas bodo

pripeljale do bolj pregledne zakonodaje. Vedno bolj se tudi kaže potreba po bolj aktivnem sodelovanju državnih organov z nevladnimi organizacijami kot tudi večjo zavzetost na evropski ravni. Vse to je potrebno za boljši razvoj okoljskih politik, ki predstavljajo našo prihodnost. V raziskavi smo videli kako politične odločitve vplivajo na družbo in sprejemanje drugih znotraj Evropske unije. Ravno to predstavlja razlog, da je v sodelovanje potrebno vložiti več, tako s strani države kot s strani družbe.

8 LITERATURA

- Balibar, Étienne. 2007. *Mi, državljani Evrope? Meje, država, ljudstvo*. Ljubljana: Sophia.
- Božovič, Maja. 1999. Usklajevanje okoljske politike s standardi Evropske unije. *Evrobilten* (13. december). Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/evrobilten/evrobilten-13.pdf> (7. avgust 2010).
- Cini, Michelle. 2006. *European union politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Delanty, Gerard in Chris Rumford. 2008. *Nov razmislek o Evropi: Družbena teorija in pomen evropeizacije*. Ljubljana: Sophia.
- Deželan, Tomaž, Danica Fink-Hafner, Mitja Hafner-Fink, Samo Uhan, Tanja Renner in Rudi Rizman. 2007. *Državljanstvo brez meja?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- EUR-Lex*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/index.htm> (7. avgust 2010).
- Eurobarometer 72*. 2009. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_first_en.pdf (12. julij 2010).
- Europa*. Dostopno prek: http://europa.eu/abc/symbols/motto/index_sl.htm (14. avgust 2010).
- IMPEL*. Dostopno prek: <http://impel.eu/> (14. julij 2010).
- Evropska komisija. 2010a. *Sistem finančne preglednosti*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/beneficiaries/fts/index_en.htm (14. julij 2010).
- 2010b. *Zakonodaja*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/legislation/index_sl.htm (1. avgust 2010).

Evropske volitve. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/elections2004/ep-election/sites/sl/results1306/turnout_ep/graphical.html (13. julij 2010).

Ješovnik, Peter. 2000. *Evropska unija: zgodovina, ustanove, politike in evropski model družbe*. Koper: Visoka šola za management.

Južnič, Stane. 1989a. *Politična kultura*. Maribor: Obzorja.

--- 1993b. *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Klein, Naomi. 2009. *Doktrina šoka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Lipič, Karel. 2010. Intervju z avtorico. Elektronska pošta, 14. avgust.

Mejač, Živana, Darja Šega in Jožica Kranjc. 2000. *Pogajalska izhodišča Republike Slovenije za pogajanja o pristopu k Evropski uniji*. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve.

Palatinus, Andreja. 2010. Intervju z avtorico. Elektronska pošta, 17. avgust.

Pribaković Borštnik, Ana, Marjanca Zornik in Tatjana Žagar. 2004. *Odgovorno okoljsko delovanje: sistemi ravnanja z okoljem*. Ljubljana: Slovenski inštitut za kakovost in meroslovje.

Odločanje državljanek in državljanov. Dostopno prek: <http://volitve.gov.si/> (12. julij 2010).

SVREZ. *Lizbonska pogodba*. Dostopno prek: [http://www.svrez.gov.si/si/aktualne_teme/lizbonska_pogodba/pogodba_o_ustavi_za_evropo/](http://www.svrez.gov.si/si/aktualne teme/lizbonska_pogodba/pogodba_o_ustavi_za_evropo/) (7. julij 2010).

Šušmak, Boris. 2010. Intervju z avtorico. Elektronska pošta, 10. avgust

Vink, Maarten in Paolo Graziano. 2008. *Europeanization: New Research Agendas*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Toplak, Cirila. 2003. *Združene države Evrope. Zgodovina evropske ideje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vrbica Škifovič, Senka. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 30. avgust.

Zakon o ratifikaciji Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (MKDIOZ) Ur.l. RS-MP 17/2004
Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO4001.html. (30. avgust 2010).

9 PRILOGE

Priloga A: Tabela udeležbe na volitvah

leto volitev raven volitev	2004	2008/2009
volitve v državni zbor	60,65%	63,10%
volitve v evropski parlament	28,35%	28,33%

Vir: Odločanje državljanek in državljanov in Evropske volitve.

Priloga B: Intervju

Intervju z predsednikom Zveze ekoloških gibanj Slovenije Karlom Lipičem, univ. dipl. ing. les.:

Okoljska politika je ena izmed najpomembnejših tem znotraj Evropske unije in eno izmed področij, kjer so skoraj v celoti vse politike sprejete na nadnacionalni ravni. Zato je spremljanje dogajanja na tem področju zagotovo zelo pomembno za vsako državo članico. Zanima me, kako spremljate dogajanje na evropski ravni.

V Zvezi ekoloških gibanj Slovenije-ZEG, nevladni okoljski organizaciji, ki povezuje 41 društev in 18 zavodov stalno spremljamo dogajanja na evropski ravni in to preko:

- Dnevni medijskih informacij,
- Gradiv Vlade RS, MOP in vladnih služb ..
- Informacij in gradiv EU komisij in pododborov v Sloveniji itd.,
- ter mesečnih kontaktov med našo NVO in specializirani NVO iz EU / npr. francoskimi in nemškimi na področju jedrske varnosti .../

V kolikšni meri se vključujete v sooblikovanje politik na evropski ravni in v kolikšni meri na nacionalni ravni? Imate dovolj možnosti za dialog?

- na evropski ravni povprečno 2-3 krat letno, kar je odločno premalo,
- na domači ravni pa smo dominantni in v ospredju dnevne okoljske politike
- možnosti za dialog so redke in občasne

Kakšno je vaše področje delovanja? Kakšna je vaša naloga pri implementaciji okoljskih politik? Sodelujete z državo?

- Naše področje delovanja pokriva vso območje varovanja okolja, kvalitete življenja in bivanja. Zanimajo nas vsa področja. Večji poudarek dajemo še področju ravnanja z komunalnimi odpadki, jedrsko varnostjo, sevanji, okoljskemu izobraževanju, delu na terenu in podjetjih, pri reševanju številnih NIMBY in NIMET problemov
- Sodelovanje z državo je občasno; vendar, slednja ni vedno zainteresirana za skupno reševanje številnih okoljskih problemov.
- *Evropska unija vsakih nekaj let sprejme okoljski akcijski načrt, ki postavi smernice, v okviru katerih delujejo na področju okoljske politike. Ali je sprejemanje tega načrta pozitivno za posamezne države članice? Se v Sloveniji upošteva direktive začrtane z akcijskim načrtom?*
- Preveč je smernic EU, ki jih noben ne pozna (razen nekaj državnih uradnikov), še manj pa uveljavljamo v praksi. Podobno je v Sloveniji, kjer je razkorak med teorijo in prakso prevelik, okoljska zakonodaja se v praksi uresničuje bolj poredko, inšpekcijske službe slabo delujejo in niso medresorsko medsebojno usklajene.

V Sloveniji so se prve organizacije povezane z okoljsko tematiko, začele ustanavljati že v 70. letih, takrat je bilo ustanovljeno tudi prvo uradno telo v zvezi z okoljsko problematiko. V kolikšni meri članstvo v Evropski uniji vpliva na vaše delovanje? Je sedaj delo lažje, težje, vam bolj prisluhnejo, odzivi prebivalstva itd?

Delovanje naše NVO je zelo težavno.

Že deset let nismo od MOP-e dobili nobenega denarja za delovanje (številni projekti in predlogi so vedno zavrnjeni), čeprav smo največja okoljska NVO. Morda tudi zato, ker ne sledimo uradni politiki in kapitalu in imamo lastna stališča do številnih problemov (proti gradnji NEK 2, HE na Muri ...?)

Pri tem bi še dodala vprašanje: Kakšne so razlike glede okoljskih problematik pred in po Evropski uniji? Kakšen je odnos slovenske politike do ekoloških gibanj v Sloveniji?

Vstop Slovenije v EU je prinesel pozitivne spremembe na področju varstva okolja in več pravnega reda. Odnos slovenske politike do našega gibanja je ves čas več ali manj - slab.

Ali se slovenska politika dovolj vključuje v oblikovanje okoljske politike na ravni Evropske unije? Bi lahko bila Slovenija bolj aktivna na področju oblikovanja politik?

Do neke mere, pa še vedno ne dovolj .

BI, bila bi še lahko znatno - več .

Velik problem pri implementaciji politik je zagotovo finančna plat. Ali se v Sloveniji izkoristi dovolj možnosti, ki jih ponuja Evropska unija? Prejmete finančno podporo s strani Evropske unije?

NE

NE

Se vključujete v zveze z ostalimi evropskimi ekološkimi gibanji in ali si idejno in finančno pomagata med samo?

Idejno si pomagamo, finančno pa ne, ker so tudi oni podobno revni – kot mi.

Se je odnos prebivalcev Slovenije kaj spremenil glede okoljskih tematik? Te spremembe pripisujete poudarku Evropske unije za ohranjanje okolja ali jih pripisujete čemu drugemu?

Politika EU pozitivno vpliva na ljudi in je največkrat zadnje upanje za reševanje številnih problemov na EU ravni (EU direktorat- slovenski komisar za okolje, EU sodišča, primeri dobrih okoljskih praks v razvitih državah EU...).

Se je število ljudi, ki delujejo v okviru vaših organizacij kaj spremenilo v zadnjih desetih letih? Kje iščete vzrok za te spremembe?

Zmanjšalo se je število aktivistov.

Država finančno ne oz. premalo spodbuja delovanje neprofitnega sektorja.

Večino denarja nameni le 2-3 NVO, ki služijo le kot mrežne NVO za potrebe države pri prenosu informacij in vzpostavitve potrebnega minimalnega VLADA_ NVO a dialoga (

npr. CNVOS, Umanotera, REC...) Slovenija je na dnu EU, po številu zaposlenih v nevladnem sektorju.

Hvala za vaše odgovore!

Priloga C: Intervju

Intervju z nacionalnim koordinatorjem programa Modra zastava Borisom Šušmakom:

Okoljska politika je ena izmed najpomembnejših tem znotraj Evropske unije in eno izmed področij, kjer so skoraj v celoti vse politike sprejete na nadnacionalni ravni. Zato je spremljanje dogajanja na tem področju zagotovo zelo pomembno za vsako državo članico. Zanima me, kako spremljate dogajanje na evropski ravni.

DOVES (Društvo za okoljsko vzgojo Evrope v Sloveniji) izvaja programe mednarodne Fundacije za okoljsko vzgojo FEE (Foundatin foe Environmental Education), ki deluje po vsem svetu.. Na tem nivoju se spremlja tako EU zakonodajo kot seveda zakonodaje drugih držav.

V kolikšni meri se vključujete v sooblikovanje politik na evropski ravni in v kolikšni meri na nacionalni ravni? Imate dovolj možnosti za dialog?

Dialog je možen, se pa vključujemo preko organizacije FEE International in tudi direktno. Podpredsednica DOVES je članica skupine za trajnostni razvoj turizma - TSG (Tourism Sustainability Group) pri Evropski komisiji, kjer zastopa tudi interese nevaldnega sektorja.

Kakšno je vaše področje delovanja? Kakšna je vaša naloga pri implementaciji okoljskih politik? Sodelujete z državo?

Delujemo na področju okoljske vzgoje, programi katere izvajamo pokrivajo področja treh ministrstev: Ministrstva za okolje, Ministrstva za gospodarstvo (Turizem!) in Ministrstva za šolstvo. Stalno pristojne organe oozarjamo na aktualno problematiko, ki zadeva delo našega društva. Z državo sodelujemo tudi preko javnih razpisov.

Evropska unija vsakih nekaj let sprejme okoljski akcijski načrt, ki postavi smernice, v okviru katerih delujejo na področju okoljske politike. Ali je sprejemanje tega načrta pozitivno za posamezne države članice? Se v Sloveniji upošteva direktive začrtane z akcijskim načrtom?

Načeloma lahko pritrdilno odgovorimo, vendar kot DOVES nismo bili neposredno vključeni in zato tudi nismo ocenjevali izpolnjevanja tega načrta.

V Sloveniji so se prve organizacije povezane z okoljsko tematiko, začele ustanavljati že v 70. letih, takrat je bilo ustanovljeno tudi prvo uradno telo v zvezi z okoljsko problematiko. V kolikšni meri članstvo v Evropski uniji vpliva na vaše delovanje? Je sedaj delo lažje, težje, vam bolj prisluhnejo, odzivi prebivalstva itd?

Mi smo začeli z izvajanjem mednarodnih okoljskih programov "Modra zastava" in "Ekošola kot način življenja" še pred vstopom v EU. Delo je enako kot je bilo pred vstopom v EU, soočamo se z istimi (finančnimi) izzivi kot pred vstopom v EU. Ugotavljamo pa, da je več informacij in razumevanja, da je okoljsko in nevladno delovanje družbeno koristno in dobrodošlo.

Pri tem bi še dodala vprašanje: Kakšne so razlike glede okoljskih problematik pred in po Evropski uniji? Kakšen je odnos slovenske politike do ekoloških gibanj v Sloveniji?

DOVES prenaša okoljske programe globalne fundacije FEE v slovenski prostor. S pomočjo programa Modra zastava za plaže in marine in programa Eko šola deluje na področju okoljske problematike v Sloveniji. Naši program so globalni, zato iz naslova vstopa v EU ni nekih razlik, razlike so le v toliko, kot iz leta v leto v Sloveniji (tudi po vstopu v EU) kot družba postajamo okoljsko bolj zavedni in odgovorni. Okoljske aktivnosti so po vstopu v EU, zlasti pa v zadnjih nekaj letih pridobile na popularnosti, na začetku smo kot družba te teme obravnavali z manj teže. Naj samo omenim, da je bile den izmed ciljev, ko smo ustanavljali društvo DOVES, da bi Slovenija postal članica mednarodne družine, ki jo odlikuje okoljsko zavedanje in odgovornost ter da je to bila velika pridobitev za tisti čas. Programi DOVESa pa se stalno posodablja in prilagajajo razvoju na okoljskem področju kot npr. zakonodaji in novim smernicam na področju okoljske vzgoje. Slovenska politika bi morala bolj selektivno izbirati programe, ki lahko resnično prispevajo k trajnostnemu razvoju in kvaliteti Slovenije na tem področju. DOVES izvaja globalno (svetovno) akreditirane programe FEE, ki jih izvajajo v več kot 40ih (preveriti!) državah po vsem svetu, kar je garancija za kakovost programov.

Ali se slovenska politika dovolj vključuje v oblikovanje okoljske politike na ravni Evropske unije? Bi lahko bila Slovenija bolj aktivna na področju oblikovanja politik?

Težko sodimo, vendar pa lahko rečemo, da bi Slovenija morala biti bolj dosledna pri izvajanju okoljske politike, pri varovanju okolja na splošno in podpiranju okoljskih aktivnosti in programmo okoljskega osveščanja.

Velik problem pri implementaciji politik je zagotovo finančna plat. Ali se v Sloveniji izkoristi dovolj možnosti, ki jih ponuja Evropska unija? Prejmete finančno podporo s strani Evropske unije?

Na začetku je DOVES za program Modra zastava deloma prejemal tudi finančna sredstva EU, preko matične fundacije. Občasno FEE pridobiva sredstva iz EU, ki se uporabljajo za razno programmo in morebiti delno financiranje nekaterih skupnih aktivnosti. Zaenkrat pa DOVES ni nikjer direktno vključeni v programe, ki jih financira EU. Finančna sredstva za redno izvajanje obstoječih programov, ki bi jih potrebovali, v navedenih virih praktično niso na voljo. Vključevanje DOVESa v sorodne okoljske programe EU pa je trenutno le neizkoriščena opcija.

Se vključujete v zveze z ostalimi evropskimi ekološkimi gibanji in ali si idejno in finančno pomagata med samo?

DOVES je vključen v mrežo sorodnih okoljskih organizacij v več kot 40-ih držav po celem svetu, ki so združene v krovno mednarodno organizacijo FEE (Foundation for Environmental Education). V mreži deluje prenos znanj in strokovna medsebojna pomoč. V primerih, ko gre za manj razvite države (države z najnižjim bruto domačim proizvodom na prebivalca), članice preko FEE združujejo tudi sredstva za finančno pomoč za financiranje sodelovanja na skupnih dogodkih (predvsem strokovnih srečanjih in konferencah).

Se je odnos prebivalcev Slovenije kaj spremenil glede okoljskih tematik? Te spremembe pripisujete poudarku Evropske unije za ohranjanje okolja ali jih pripisujete čemu drugemu?

Vsekakor. Čuti se vedno boljša informiranost in zavedanje pomena eko-znakov (Modra zastava, zelena zastava programa Ekošola) za samo promocijo države, kraja in destinacije kot take.

Se je število ljudi, ki delujejo v okviru vaših organizacij kaj spremenilo v zadnjih desetih letih? Kje iščete vzrok za te spremembe?

Predvsem program Ekošola dobiva vsako leto nove razsežnosti, kar pomeni ne prestando potrebo po novih aktivistih, prostovoljcih. Uvajamo pa tudi nov program "Mladi poročevalci", kjer bomo mlade motivirali k kritičnemu ter proaktivnem pisanju glede odnosa do okolja in drugih okoljskih tematik. Sicer pa se predvsem program Ekošola hitro širi in je poznan širom po Sloveniji.

Sam program Modra zastava pa nikakor ne more prebiti magične številke 10, pa četudi je potencia v Sloveniji vsaj dvakratnik te številke. V društvu ocenjujemo, da je težava v temu, da uvajanje takega programa pomeni za potencialne nove dobitnike tega mednarodnega eko znaka tudi nekaj dodatnega dela. Potreben bo miselni preskok v glavah vodilnih vodstvenih kadrov podjetij, ki upravljajo s kopališči in marinami, da vključevanja v program Modra zastava ne bodo videli kot breme temveč kot priložnost za uvedbo dodatnega promocijskega orodja, ki označuje eko turistično destinacijo.

Hvala za vaše odgovore!

Priloga Č: Intervju

Intervju z predsednico društva Eco Vitae Andrejo Palatinus, dipl. okolj. tehnol.:

Okoljska politika je ena izmed najpomembnejših tem znotraj Evropske unije in eno izmed področij, kjer so skoraj v celoti vse politike sprejete na nadnacionalni ravni. Zato je spremljanje dogajanja na tem področju zagotovo zelo pomembno za vsako državo članico. Zanima me, kako spremljate dogajanje na evropski ravni.

Dogajanje spremljam osebno preko medijev, vendar le za področja, ki so pomembna za moje delo - morski odpadki, morska ekologija.

V kolikšni meri se vključujete v sooblikovanje politik na evropski ravni in v kolikšni meri na nacionalni ravni? Imate dovolj možnosti za dialog?

Vključujem se ne, možnosti so podane vsakemu državljanu preko spleta ob sprejemu novih predpisov.

Kakšno je vaše področje delovanja? Kakšna je vaša naloga pri implementaciji okoljskih politik? Sodelujete z državo?

Področje mojega delovanja je predvsem morska ekologija, morski odpadki. Pri implementaciji okoljskih politik zaenkrat nisem še aktivno sodelovala, se pa dogovarjamo za nadaljnje sodelovanje pri izpolnjevanju zahtev iz ene izmed Direktiv s področja varovanja morskega okolja.

Evropska unija vsakih nekaj let sprejme okoljski akcijski načrt, ki postavi smernice, v okviru katerih delujejo na področju okoljske politike. Ali je sprejemanje tega načrta pozitivno za posamezne države članice? Se v Sloveniji upošteva direktive začrtane z akcijskim načrtom?

Menim, da so ti okviri pomembno, vendar predvsem s premalo teže. Večkrat že ugotavljam, da so nameni in besede za izboljšave stanja okolja na mestu, manjkajo pa jim krepka in močna dejanja, ki bi to tudi uresničila.

V Sloveniji so se prve organizacije povezane z okoljsko tematiko, začele ustanavljati že v 70. letih, takrat je bilo ustanovljeno tudi prvo uradno telo v zvezi z okoljsko problematiko. V kolikšni meri članstvo v Evropski uniji vpliva na vaše delovanje? Je sedaj delo lažje, težje, vam bolj prisluhnejo, odzivi prebivalstva itd?

Ni sprememb.

Pri tem bi še dodala vprašanje: Kakšne so razlike glede okoljskih problematik pred in po Evropski uniji? Kakšen je odnos slovenske politike do ekoloških gibanj v Sloveniji?

Odnos do okoljskih problematik je z vstopom v EU postal bolj resen. Morali smo sprejeti veliko novih zakonodajnih ukrepov za zaščito okolja. Na nekaterih področjih smo pred EU celo prednjačili s standardi in omejitvami v smislu strožjih režimov, manjka pa nam lasten usmeritve na področju varstva okolja in nadaljevanja izredno močne okoljevarstvene tradicije, katero smo v Sloveniji imeli v času pred prvo in drugo svetovno vojno.

Ali se slovenska politika dovolj vključuje v oblikovanje okoljske politike na ravni Evropske unije? Bi lahko bila Slovenija bolj aktivna na področju oblikovanja politik?

Ne vem.

Velik problem pri implementaciji politik je zagotovo finančna plat. Ali se v Sloveniji izkoristi dovolj možnosti, ki jih ponuja Evropska unija? Prejmete finančno podporo s strani Evropske unije?

Mislím, da ja. Mi ne prejemamo pomoči od Evropske Unije. Zaenkrat ne.

Se vključujete v zveze z ostalimi evropskimi ekološkimi gibanji in ali si idejno in finančno pomagata med samo?

Vključujemo se zaenkrat še ne.

Se je odnos prebivalcev Slovenije kaj spremenil glede okoljskih tematik? Te spremembe pripisujete poudarku Evropske unije za ohranjanje okolja ali jih pripisujete čemu drugemu?

Odnos prebivalcev se spreminja. Ljudje postajajo bolj pozorni na vprašanja o varstvu okolja. Spet pa moram poudariti, da je veliko tega bolj kot ne pesek v oči in se po mojem mnenju o problematikah preveč razglablja, namesto da bi enostavno na političnem nivoju sprejeli potrebne odločitve za spremembe, katere pa bi bile verjetno v javnosti zelo neprijetne. Primer je npr. omejitve uporabe plastičnih nakupovalnih vrečk.

Se je število ljudi, ki delujejo v okviru vaših organizacij kaj spremenilo v zadnjih desetih letih? Kje iščete vzrok za te spremembe?

Število aktivnih članov v naši organizaciji se je v zadnjih letih povečalo. Vzrok vidim v delu, ki smo ga vložili od začetka ustanovitve, leta 2003.

Hvala za vaše odgovore!

Priloga D: Intervju

Intervju z svetovalko na Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij Senko Šifkovič Vrbica, univ. dipl. prav.:

Okoljska politika je ena izmed najpomembnejših tem znotraj Evropske unije in eno izmed področij, kjer so skoraj v celoti vse politike sprejete na nadnacionalni ravni. Zato je spremljanje dogajanja na tem področju zagotovo zelo pomembno za vsako državo članico. Zanima me, kako spremljate dogajanje na evropski ravni.

Dogajanja na evropski ravni neposredno ne spremljamo, smo pa člani organizacije Justice and environment, ki je zveza okoljskih organizacij z delovanjem na evropski ravni. Tako, da se preko njih informirano o evropskem delovanju.

V kolikšni meri se vključujete v sooblikovanje politik na evropski ravni in v kolikšni meri na nacionalni ravni? Imate dovolj možnosti za dialog?

Na evropski ravni se tako neposredno ne vključujemo v delovanje, se pa precej vključujemo na nacionalni ravni.

Civicus – indeks civilne družbe. Raziskava vključuje 40 – 50 različnih držav in preučuje stanje civilne družbe po 4 različnih parametrih, ki so: koliko se državljani udeležujejo, koliko so organizirani, kakšne vrednote imajo in kolikšen vpliv imajo. Na primeru Slovenije se pokaže, da je vpliv naša najšibkejša točka, kar je ravno zaradi pomanjkanja dialoga. Medtem, ko imamo dobro organizirane organizacije, ki pa jih pestijo finančni problemi. V Sloveniji ni dovolj odprtih poti za primeren dialog. Je pa opazati vedno več priložnosti za dialoge kar nam kaže pozitivne obete za prihodnost.

Kakšno je vaše področje delovanja? Kakšna je vaša naloga pri implementaciji okoljskih politik? Sodelujete z državo?

Sodelujemo pri javnih razpravah, opozarjamo na premajhno vključenost javnosti v javno razpravo ter problem statusa organizacij, nudimo pravno pomoč nevladnim organizacijam. Vključujemo se pri oblikovanju amandmajev predvsem z opozarjanjem na problematične točke in pripravo predlogov.

Evropska unija vsakih nekaj let sprejme okoljski akcijski načrt, ki postavi smernice, v okviru katerih delujejo na področju okoljske politike. Ali je sprejemanje tega načrta pozitivno za posamezne države članice? Se v Sloveniji upošteva direktive začrtane z akcijskim načrtom?

O tem nimam podatkov. Je pa po mojem mnenju dobro, da se postavi neke smernike, ki pomenijo določen napredek.

V Sloveniji so se prve organizacije povezane z okoljsko tematiko, začele ustanavljati že v 70. letih, takrat je bilo ustanovljeno tudi prvo uradno telo v zvezi z okoljsko problematiko. V kolikšni meri članstvo v Evropski uniji vpliva na vaše delovanje? Je sedaj delo lažje, težje, vam bolj prisluhnejo, odzivi prebivalstva itd?

Glede na to, da je naša organizacija mlajša ne morem z zagotovostjo trditi kakšne so spremembe glede na vstop v Evropsko unijo. Lahko pa rečem, da je več informacij, ustvarjajo se pozitivne povezave, ki pomagajo pri delovanju organizacij.

Pri tem bi še dodala vprašanje: Kakšne so razlike glede okoljskih problematik pred in po Evropski uniji? Kakšen je odnos slovenske politike do ekoloških gibanj v Sloveniji?

Pri tem bi opozorila na samoprisilo pri sprejemanju zakonodaje Evropske unije, kar je poslabšalo stanje v Slovenski zakonodaji, saj so si sedaj nekateri zakoni navzkriž. Resolucija o normativni dejavnosti

Ali se slovenska politika dovolj vključuje v oblikovanje okoljske politike na ravni Evropske unije? Bi lahko bila Slovenija bolj aktivna na področju oblikovanja politik?

Tega ne bi mogla relevantno ocenit. Bi pa dejala, da bi lahko bila bolj vključena. Preveč tudi pristajamo na minimalne standarde. Na primer, če imamo v državi uzakonjen višji standard in sprejmemo predpise z nižjim standardom tega ne moremo imenovati usklajevanje z Evropsko unijo.

Velik problem pri implementaciji politik je zagotovo finančna plat. Ali se v Sloveniji izkoristi dovolj možnosti, ki jih ponuja Evropska unija? Prejmete finančno podporo s strani Evropske unije?

Direktno z Evropske unije ne prejemamo nobenih sredstev, se pa prijavljamo na razne razpise.

Je pa finančno stanje okoljskih organizacij zelo problematično, saj za svoje delovanje potrebujejo stabilno financiranje. To pa je lahko zagotovljeno, če črpajo svoja sredstva iz treh različnih poti: donacije, razpisi in dohodki iz lastnih storitev. Tu pa se pojavi problem, saj je v Sloveniji zelo malo donacij, so izjeme kakšnih tujih donatorjev. Potem so tu razpisi z Ministrstva za okolje in prostor, za katere pa je glede na njihovo število preveč povpraševanja. Okoljske nevladne organizacije imajo zelo malo možnosti za razvoj lastne storitvene dejavnosti, kar še poslabša njihovo finančno zmogljivost. Tako je zelo malo število organizacij, ki so aktive.

Se vključujete v zveze z ostalimi evropskimi ekološkimi gibanji in ali si idejno in finančno pomagata med samo?

Finančno si ne pomagamo, si pa pomagamo pri razpisih in pri idejnem sodelovanju.

Se je odnos prebivalcev Slovenije kaj spremenil glede okoljskih tematik? Te spremembe pripisujete poudarku Evropske unije za ohranjanje okolja ali jih pripisujete čemu drugemu?

Naraslo je število civilnih iniciativ, ki niso pravne osebe in imajo pri svojem delovanju veliko preprek.

Se je število ljudi, ki delujejo v okviru vaših organizacij kaj spremenilo v zadnjih desetih letih? Kje iščete vzrok za te spremembe?

Število sodelujočih pa niha glede na našo finančno zmogljivost in projekte, ki jih imamo odprte.

Hvala za vaše odgovore!